

**Vrijeschool
Oosterwold**

Burgerschap

Vrije School Oosterwold Almere 2024

Instemming		
Datum	Bestuur	MR
Aangeleverd door directie op: 2 april 2024		

Datum: 1 april 2024

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1 Inleiding	4
1.1 Inleiding	4
1.2 Onze schoolgegevens	4
2 De context	6
2.1 De wet Burgerschap	6
2.2 De kerndoelen	6
2.3 Curriculum.nu	7
2.4 Het Onderzoekskader 2021/2023	7
3 Onze school	9
3.1 Kenmerken van onze school	9
3.2 Risico's	9
3.3 Kennis van diversiteit	9
4 Ons schoolconcept	11
4.1 Algemeen	11
4.2 Missie	11
4.3 Kernwaarden	11
4.4 Basiswaarden	11
4.5 Visie	12
4.6 Doelen voor Burgerschap	12
4.7 Visie-uitspraken	12
4.8 Hoofddoelen en burgerschap	13
4.9 Sociale en maatschappelijke competenties	13
5 Uitwerking doelen	16
5.1 Sociale ontwikkeling	16
5.2 Democratisch burgerschap	16
5.3 Participatief burgerschap	17
5.4 Digitaal burgerschap	18
5.5 Identiteit, solidariteit, seksualiteit en diversiteit	19
5.6 Maatschappelijke thema's	20
5.7 Algemene en culturele ontwikkeling	21
5.8 Internationalisering	22
6 Ons aanbod en onze aanpak	23
6.1 Ons schoolcurriculum Burgerschap	23
6.2 Toetsing en afsluiting schoolcurriculum burgerschap	23
6.3 Onze aanpak	23
6.4 Kerndoelen gekoppeld aan de leerlijn Burgerschap	27
6.5 Ons schoolklimaat - de school als oefenplaats (leerlingenraad)	28
7 Kwaliteitscultuur	30
7.1 Cultuur en structuur	30
8 Zorg voor kwaliteit	31
8.1 Algemeen	31
8.2 Kwaliteitszorg	31
8.3 Monitoring Burgerschap	32
8.4 IJkpunten voor goed burgerschapsonderwijs	32

8.5 Monitoring op klas/leerlingniveau	32
8.6 Publieke verantwoording	33
9 Taakverdeling	34
9.1 Organisatie (wie doet wat)	34
10 Actiepunten 2024-2025	35
11 Meerjarenplanning 2024-2025	36

1 Inleiding

1.1 Inleiding

Dit beleidsstuk gaat over burgerschap. Gelet op de wet en de standaard OP0 (Inspectie van het Onderwijs, 2023) zijn we verplicht om actief burgerschap, sociale cohesie en sociale integratie op een doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen. In de kern gaat burgerschap om de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren.

Het is niet vanzelfsprekend dat burgerschapsonderwijs een heldere positie heeft in het (ons) onderwijs. Sterker nog: burgerschap is heel vaak fragmentarisch en niet herkenbaar in ons onderwijs aanwezig. Als we echt op een goede wijze vorm willen geven aan burgerschapsonderwijs, dan vraagt dat om effectief beleid en een gestructureerde, doelgerichte en planmatige aanpak.

Dit beleidsstuk sluit aan bij de wetgeving over burgerschap en de standaard OP0 (2023) en richt zich primair op onze visie en onze doelen met betrekking tot burgerschap. Hoe kijken we aan tegen burgerschap op school en wat willen we bereiken? Op onze school onderscheiden we zeven doelen voor burgerschap. In dit beleidsstuk zijn deze zeven doelen nader uitgewerkt en weggezet in een leerplan (een curriculum).

In dit beleidsstuk beschrijven we ons Burgerschapsonderwijs bij Stichting Vrijeschool Almere: Vrijeschool Almere en Vrijeschool Oosterwold.

Gelet op de wet zijn we verplicht om actief burgerschap, sociale cohesie en sociale integratie op een doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen. In de kern gaat burgerschap om de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren.

Burgerschapsonderwijs neemt een heel belangrijke positie in bij ons Vrijeschool onderwijs. Het is een hele kunst om samen te leren leven in deze complexe pluriforme globaliserende maatschappij. De Vrijeschool Almere biedt hiervoor een oefenplaats. Ons onderwijs is dan ook doordrogen van burgerschap.

Dit beleidsstuk is gebaseerd op ons onderliggende visiedocument (2019) met doorgaande leerlijnen vanuit 'Grote opdrachten' en leerkracht kijkwijzers per leerjaar. Dit document is in hoofdstuk 10 als bijlage toegevoegd.

Aanscherping van de beschrijving van de kijkwijzer heeft recent plaatsgevonden. Dit visiedocument is onderlegger voor dit richtinggevend Burgerschapsdocument. Dit is terug te vinden op onze website.

In dit beleidsdocument wordt tevens de vanuit wetgeving gevraagde verbinding gelegd vanuit de ijkpunten van burgerschapsonderwijs, de kerndoelen met leerdoelen en ons dagelijks handelen bij Stichting Vrijeschool Almere.

We onderscheiden zeven doelen voor Burgerschapsonderwijs bij Stichting Vrijeschool Almere. In dit beleidsstuk zijn de centrale waarden voor Burgerschapsonderwijs en de passende kerndoelen in deze zeven doelen uitgewerkt in een leerplan (een curriculum). Dit biedt ons een raamwerk om concreet invulling te geven aan ons burgerschapsonderwijs. Het team heeft hier in 2019 een gezamenlijk en onderliggend visie document over opgesteld. Deze is als bijlage toegevoegd.

1.2 Onze schoolgegevens

Gegevens van de scholen:

Brinnummer 06RM

Schoolnaam Vrijeschool Almere

Directeur : Marjanne van der Stok

Adres Lierstraat 7

Postcode + Plaats 1312 JZ Almere

E-mailadres info@vrijeschool-almere.nl

Telefoonnummer 036-5363147

Website www.vrijeschool-almere.nl

Gegevens van de school	
Brinnummer	32AK
Schoolnaam	Vrije School Almere - Locatie Oosterwold
Directeur	Marjanne van der Stok
Adres	Goudplevierweg
Postcode + Plaats	1349 CC Almere
E-mailadres	info@vrijeschool-almere.nl
Telefoonnummer	036-5363147

2 De context

2.1 De wet Burgerschap

Sinds 2006 is iedere school bij wet verplicht om aandacht te besteden aan burgerschapsvorming. Op 17-11-2020 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de nieuwe aangepaste burgerschapswet (de wet is ingegaan op 01-08-2021). De nieuwe wet heeft als doel het versterken van het burgerschapsonderwijs en het verduidelijken van de taken en de rollen van het bestuur en de school. Burgerschapsonderwijs krijgt met de wet ook een meer verplichtend karakter. De wettelijke burgerschapsopdracht bepaalt:

1. Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:
 - o het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en het handelen naar deze basiswaarden op school
 - o het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving
 - o het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.
2. Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de in het derde lid, onder c, genoemde verschillen.

Wat betekent de wet concreet voor onze school? Onze school dient allereerst een eigen visie en eigen doelen te ontwikkelen voor burgerschapsonderwijs. Op basis van onze visie en onze doelen kunnen we dan een samenhangend programma (curriculum) voor de burgerschapsvorming van onze leerlingen ontwikkelen. Het curriculum zal moeten verduidelijken hoe wij burgerschap in de verschillende leerjaren bevorderen, wat leerlingen concreet leren en hoe er geëvalueerd wordt. Ook spreekt het wetsvoorstel over basiswaarden van de democratische rechtstaat. Onze school zal helder moeten maken op welke manier deze basiswaarden herkenbaar in ons onderwijs vorm krijgen. Ons schoolbestuur (het bevoegd gezag) heeft een zorgplicht voor de schoolcultuur. De regering vindt het nodig om een bredere basis te creëren om te kunnen ingrijpen indien een schoolcultuur antidemocratische elementen bevat.

We houden zelf ruimte om inhoud en vorm te geven aan burgerschapsonderwijs. Dat is het logische gevolg van de vrijheid van onderwijs. Maar, de wet laat zien dat er wel een aantal zaken verplicht is:

1. Zorgen voor kennis van de democratie en de rechtsstaat zelf, alsmede de grondrechten
2. Zorgen voor kennis van en inzicht in de werking van en respect voor de basiswaarden
3. In ieder geval (ook) aandacht besteden aan vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit
4. Ontwikkelen van sociale competenties
5. Ontwikkelen van maatschappelijke competenties
6. Een oefenplaats zijn waarin actief kan worden geoefend met de basiswaarden

2.2 De kerndoelen

De huidige kerndoelen zijn sinds 2006 van kracht. Het zijn er 58 en ze bestrijken de leergebieden: Nederlands, Engelse taal, (Friese taal), rekenen/wiskunde, oriëntatie op jezelf en de wereld, kunstzinnige oriëntatie en bewegingsonderwijs. De kerndoelen voor elk leergebied worden voorafgegaan door een beschrijving van de karakteristiek van het leergebied. Een overzicht van de kerndoelen met karakteristieken staat in het kerndoelenboekje (SLO), zie bijlage. In het hoofdstuk Oriëntatie op jezelf en de wereld staat: in dit leergebied oriënteren leerlingen zich op zichzelf, op hoe mensen met elkaar omgaan, hoe ze problemen oplossen en hoe ze zin en betekenis geven aan hun bestaan. En ook: kinderen vervullen nu en straks taken en rollen, waarop ze via onderwijs worden voorbereid. Het gaat om rollen als consument, als verkeersdeelnemer en als burger in een democratische rechtstaat. Kennis over en inzicht in belangrijke waarden en normen en weten hoe daarnaar te handelen, zijn voorwaarden voor samenleven. Respect en tolerantie zijn er verschijningsvormen van. De primaire kerndoelen voor burgerschap zijn:

- Kerndoel 36: De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.

- Kerndoel 37: De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
- Kerndoel 38: De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Andere kerndoelen die gerelateerd kunnen worden aan Burgerschap zijn kerndoel 34, 35, 39, 47 en 53:

- Kerndoel 34: De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.
- Kerndoel 35: De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.
- Kerndoel 39: De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.
- Kerndoel 47: De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.
- Kerndoel 53: De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

Bij de samenstelling van ons curriculum zullen we de bovenstaande kerndoelen als uitgangspunt moeten nemen. Deze kerndoelen moeten herkenbaar terugkomen in onze lessen.

2.3 Curriculum.nu

Burgerschap is één van de negen bouwstenen voor de herziening van het onderwijscurriculum (zie www.cuurriculum.nu). In de samenvatting staat: burgerschapsonderwijs gaat over de ontwikkeling van leerlingen tot democratische burgers. Zij krijgen daarvoor kennis en vaardigheden aangeboden, ze worden gestimuleerd eigen opvattingen te ontwikkelen en een democratische houding te vormen. Bij burgerschapsonderwijs staan drie basiswaarden centraal die van belang zijn in de democratische, pluriforme samenleving: vrijheid, gelijkheid en solidariteit. Voor leerlingen is de school een oefenplaats voor democratie en het omgaan met diversiteit. Leerlingen leren hoe ze actief kunnen meedoen in een democratische cultuur. Ze leren over besluitvormingsprocessen en de invloed die zij hierop kunnen uitoefenen – passend bij hun situatie en mogelijkheden. Op de website zijn voor Burgerschap tien bouwstenen beschreven: vrijheid en gelijkheid, macht en inspraak, democratische cultuur, identiteit, diversiteit, solidariteit, digitaal samenleven, duurzaamheid, globalisering en technologisch burgerschap. Daarbij is het uitgangspunt dat scholen richting wordt gegeven met voldoende ruimte voor een eigen invulling. Bij de nadere invulling van ons curriculum kunnen de tien bouwstenen een rol spelen. In onze lessen kunnen we bijvoorbeeld de inhoud(en) koppelen aan de bouwstenen.

2.4 Het Onderzoekskader 2021/2023

Het Onderzoekskader 2021/2023 van de Inspectie van het Onderwijs beschrijft (o.a.) de standaarden die van belang zijn voor de kwaliteit van een school. De standaarden (kwaliteitsaspecten) zijn:

- OP0: Basisvaardigheden
- OP1: Aanbod
- OP2: Zicht op ontwikkeling en begeleiding
- OP3: Pedagogisch-didactisch handelen
- OP4: Onderwijstijd
- OP6: Afsluiting
- VS1: Veiligheid
- VS2: Schoolklimaat
- OR1: Resultaten
- OR2: Sociale en maatschappelijke competenties
- SKA1: Visie, ambities en doelen
- SKA2: Uitvoering en kwaliteitscultuur
- SKA3: Evaluatie, verantwoording en dialoog

In een aantal standaarden (2021) komen onderdelen van burgerschap aan de orde. Deze zijn in 2023 voor een flink

deel gebundeld in OP0. Bij het inspectietoezicht hanteert de inspectie geen eigen (expliciete) eisen voor burgerschap. De wet met daarin de minimum-eisen vormt het uitgangspunt. Onze school mag dus een eigen en passende invulling geven aan burgerschap, zolang we maar voldoen aan de wet. De wet vraagt:

1. De school moet beschikken over een doelgericht en samenhangend curriculum (passend bij de leerlingenpopulatie), burgerschap moet zich richten op de basiswaarden en de kennis, vaardigheden en houdingen die daarbij van belang zijn en tenslotte: het onderwijs moet zich richten op de sociale en maatschappelijke competenties die van belang zijn voor het functioneren in een pluriforme samenleving. Zie de standaard OP0 (2023).
2. De school moet actief burgerschap en sociale cohesie op een doelgerichte en samenhangende wijze bevorderen. Zie de standaarden OP1, OP2 en OR2 (2021).
3. De school moet kennis van en respect voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat bevorderen. Zie de standaarden OP1, VS1 en VS2 (2021).
4. De school moet sociale en maatschappelijke competenties ontwikkelen. Zie de standaarden OP1 en VS2 (2021).
5. De school moet zorgen voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de basiswaarden, een schoolcultuur waarin leerlingen worden gestimuleerd om te oefenen met de basiswaarden. Zie de standaarden OP3, VS1 en VS2 (2021).
6. De school moet zorgen voor een veilige omgeving waarin leerlingen en personeel zich geaccepteerd voelen. Zie de standaarden OP3, VS1 en VS2 (2021).

De wet liet al zien dat er vanaf 01-08-2021 een belangrijke rol is weggelegd voor het bestuur. De Inspectie van het Onderwijs zal daarom nagaan:

- Draagt het bevoegd gezag zorg voor een schoolcultuur waarin alle bij het aanbieden van onderwijs betrokken personen, vrijheid van meningsuiting, gelijkwaardigheid en het afwijzen van discriminatie, verdraagzaamheid en het afwijzen van onverdraagzaamheid, onderling begrip en autonomie van leerlingen als centrale spelregels hanteren en voorleven?
- En creëert het daarmee een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat?

3 Onze school

3.1 Kenmerken van onze school

Om effectief gestalte te geven aan burgerschapsonderwijs vinden wij het noodzakelijk om de ‘omgeving’ van de school in kaart te brengen. Immers, goed burgerschapsonderwijs sluit aan bij de leefwereld van de leerlingen, hun interesses, hun problemen en bij de risico’s die hiermee gepaard gaan. Allereerst geven we korte typering van de leerlingen, de ouders en de omgeving van de school, en vervolgens beschrijven we de mogelijke risico’s. Het laatste is van belang om de leerstof en de aanpak vast te stellen.

Aspect	Korte typering
De leerlingen	De kinderen leven dicht bij de natuur, zijn vindingrijk, creatief en hebben een vrije geest
De ouders	De ouders zijn pioniers van het gebied en kunnen over het algemeen getypeerd worden als creatief, zelfbouwers, ondernemer, initiatiefnemers. Ze zijn graag verbonden met hun omgeving en elkaar. Hebben een groot ideaal en zoeken naar wegen om dit te realiseren.
De omgeving	Onze locaties zijn verschillend: De Vrijeschool Almere bevindt zich in almere stad met de locaties Lierstraat en Monteverdi zijn stedelijke woonwijken. De nieuw locatie Vrijeschool Oosterwold bevindt zich in een uitgestrekt polder landschap. Onontgonnen landbouw gebied. Weidse uitzichten, grote diversiteit aan huisbouw en stadslandbouw/ kleine boerderij dieren.

3.2 Risico’s

Gelet op de kenmerken van de leerlingen, de ouders en de omgeving zien wij de volgende risico’s voor de ontwikkeling van burgerschap in de thuissituatie.

Risico’s voor de sociale ontwikkeling	.Vanuit een groot verbonden- en betrokkenheids-gevoel door de vele partners is polarisatie een aandachtspunt
Risico’s voor democratisch burgerschap	Persoonlijke vrijheid, eigen denken en ego versus onze verantwoordelijkheden en verplichtingen naar anderen
Risico’s voor participatief burgerschap	
Risico’s voor ontwikkeling identiteit	Dat de ruimte voor eigen invulling en opvattingen over de eigen of de identiteit van anderen tot onbeweeglijke standpunten wordt in thema’s als integratie, leefbaarheid, welzijn
Risico’s voor algemene ontwikkeling	De balans tussen economische waarde en sociale waarde
Risico’s in relatie tot de basiswaarden	Ongelijkheid, waarbij eenzijdige standpunten domineren

1. Gemeenschappelijke waarden en normen zijn leidend
2. Samenhang en doelgerichtheid in het aanbod gebaseerd op de visie van onze school
3. Het aanbod op betreffende thema’s uitbreiden (geschiedenis periodes)
4. Mens en samenleving verbinden in ons (burgerschap) onderwijs
5. Gelijkaardigheid in de klas en school als basiswaarden (impliciet in de kleuterbouw en onderbouw, expliciet in periode onderwijs in klas 6)

3.3 Kennis van diversiteit

Op onze school hebben we als team voldoende zicht op de culturele achtergrond, de gewoontes en de normen en waarden van onze leerlingen en hun ouders. We beschikken over afspraken en beleid over de omgang met diversiteit. De directie en de medewerkers onderhouden contacten met culturele en religieuze instellingen in de ‘omgeving’ van de school. We proberen de kloof tussen school en thuis zo klein mogelijk te maken. Ons pedagogisch uitgangspunt is dat verschillen er mogen zijn; we beschikken over de kennis en de vaardigheden die ons in staat stellen om rekening

te houden met culturele verschillen. In het kader van kwaliteitszorg meten we één keer per vier jaar onze kennis van de diversiteit met behulp van de vragenlijst Diversiteit Ouders en Leerlingen (ParnasSys WMK 2027).

4 Ons schoolconcept

4.1 Algemeen

Om goed burgerschapsonderwijs te (kunnen) geven, hebben we eerst vastgesteld wat we onder burgerschap verstaan. Burgerschap verwijst naar de manier waarop mensen met elkaar omgaan en dan met name naar de manier waarop we omgaan met verschillen tussen mensen, met diversiteit, met tegenstellingen en met conflicten. Daarnaast verwijst Burgerschap naar de relatie tussen overheid en burgers, naar de manier waarop we beslissingen nemen en naar de rechten van de mens. De wet schrijft voor dat we ons richten op [1] kennis over en respect voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en [2] het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. Deze aspecten zijn in dit hoofdstuk nader uitgewerkt.

4.2 Missie

Onze school draagt bij aan de ontwikkeling van de leerlingen tot democratische burgers die zich staande kunnen houden in, en een actieve bijdrage willen leveren aan onze pluriforme samenleving.

4.3 Kernwaarden

Burgerschap lijkt in de uitwerking vaak te relateren aan zogenaamde kleine waarden. Denk daarbij aan goed met de burens omgaan, de omgeving netjes houden, oog hebben voor anderen etc. Maar burgerschap steunt vooral op grote waarden. Plato en Aristoteles onderscheidden al ver voor Christus vier kardinale deugden, te weten rechtvaardigheid, verstandigheid, moed en gematigdheid. De Nederlandse ethici Fokkink en Kinneging hebben deze vier deugden omgebogen naar een meer relationele versie

- Rechtvaardigheid (gelijkheid)
- Weldadigheid (solidariteit)
- Waardigheid
- Vrijheid

Deze grote waarden kunnen een rol spelen in ons curriculum. Zeker is dat onze eigen normen en waarden een belangwekkende rol spelen bij ons burgerschapsonderwijs. Voor onze school geldt dat het volgende van groot belang is:

1. Gemeenschapszin
2. Verbondenheid
3. Autonomie
4. Spiritualiteit
5. Hart, hoofd en handen (lichaam, ziel en geest)
6. Antroposofisch mensbeeld (denken voelen, willen) (waaronder inspiratievol, kunstzinnig en imaginatie leven)

4.4 Basiswaarden

Een belangrijk aspect van de wettelijke burgerschapsopdracht is de bevordering van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat. De relevante basiswaarden voor het onderwijs zijn vastgelegd in het wettelijke kader. Het gaat om:

- vrijheid van meningsuiting
- gelijkwaardigheid
- begrip voor anderen
- verdraagzaamheid [tolerantie]
- afwijzen van onverdraagzaamheid
- afwijzen van discriminatie
- autonomie
- verantwoordelijkheidsbesef

Op onze school besteden we doelgericht [intentioneel] aandacht aan de basiswaarden in ons periode onderwijs en groepsactiviteiten. Daarnaast komen ze aan bod bij andere lessen wanneer dat nodig en/of nuttig is. Daarnaast is het

impliciet in ons onderwijs verweven.

4.5 Visie

Onze leerlingen groeien op in een steeds complexere, pluriforme maatschappij. Onze school vindt het van belang om haar leerlingen op een goede manier hierop voor te bereiden. Onze leerlingen maken ook nu al deel uit van de samenleving. Vanuit onze identiteit vinden wij het belangrijk dat leerlingen op een bewuste manier in het leven staan, waarbij ze niet alleen respect hebben voor anderen en andersdenkenden, maar ook naar anderen omzien. We geven de leerlingen mee dat ze onderdeel zijn van een groter geheel. Wij leren onze leerlingen daarom goed samen te leven en samen te werken met anderen. Wij willen leerlingen brede kennis over en verantwoordelijkheidsbesef meegeven voor de samenleving. Als laatste is kennis over burgerschap van belang, maar dat het sluitstuk op de basis en kernwaarden. Een ontwikkelde visie is immers gebaseerd op waarden. Een ontwikkelde visie is gebaseerd op waarden. Stichting Vrije school Almere hanteert waarden die geënt zijn op de antroposofie en menskunde waarbij onderwijs zich in verschillende leeftijdsfasen richt op een harmonische ontwikkeling van kinderen en daarbij aansluitende invulling van omgang en inhoud van de lesstof realiseert. Leidend principe hierbij is de drieslag hoofd, hart en handen zodat alle ontwikkelaspecten van de leerling op een evenwichtige wijze worden aangesproken en gevoed. De naam 'Vrije' school betekent dat alle vermogens van een kind worden aangesproken, zodat ieder kind zijn kwaliteiten optimaal en 'vrij' kan benutten. Hierbij staan algemene menselijke waarden zoals gezamenlijkheidszin, respect en compassie centraal. Deze worden niet opgelegd, maar als basisgevoelens in de lessen en in de omgang met elkaar bewust gewekt.

Stichting Vrijeschool Almere wil een oefenplaats zijn voor kinderen om ze te helpen zicht te krijgen op hun persoonlijke levensvragen zoals:

- wie wil ik zijn?
- wat wil ik kunnen?
- hoe wil ik in de wereld bestaan?
- hoe ga ik daar mijn weg in vinden?

Het ideaal van het Vrijeschool onderwijs is dat kinderen zich ontwikkelen tot vrije, zelfstandige mensen die zich bewust zijn van hun verantwoordelijkheid voor medemens en natuur

4.6 Doelen voor Burgerschap

Vanuit onze missie, onze kernwaarden en onze visie hebben we de doelen voor burgerschapsonderwijs vastgesteld. Bij ieder doel gaat het wat ons betreft om de componenten [1] kennis, [2] vaardigheden, [3] attitude en [4] reflectie. Via de gekozen doelen richten we ons op de persoonsvorming van de leerlingen en de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties.

Onze (zeven) doelen zijn:

1. We voeden onze leerlingen op tot fatsoenlijke evenwichtige mensen die respectvol (vanuit duidelijke waarden en normen) omgaan met zichzelf, de medemens en de omgeving (socialiteit).
2. Wij voeden onze leerlingen op tot personen die weten wat democratie inhoudt en die daar ook naar handelen (democratie).
3. We voeden onze leerlingen op tot mensen die (digitaal) "meedoen", die (digitaal) actief betrokken willen zijn op de samenleving, die gericht zijn op (digitale) samenwerking en die iets voor anderen willen betekenen (participatie).
4. *We voeden onze leerlingen op tot personen die kennis hebben van, en respect voor andere opvattingen en overtuigingen (religies - levenswijzen), tot leerlingen met een goed zelfbeeld, met [eigen] opvattingen en een eigen [persoonlijke] identiteit (identiteit, solidariteit, seksualiteit en diversiteit).*
5. We zorgen voor kennis en een attitude (kritische zin) m.b.t. actuele, maatschappelijke thema's. Onze leerlingen kunnen een standpunt innemen en hun mening over maatschappelijke thema's effectief verwoorden (betrokkenheid).
6. We richten ons op de algemene ontwikkeling en we geven onze leerlingen culturele bagage mee voor het leven (culturele ontwikkeling).
7. We geven onze leerlingen zicht op internationale betrekkingen, op Nederland in de wereld (wereldburgerschap).

4.7 Visie-uitspraken

1. We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de

- leerlingen, omdat het essentieel is voor het opbouwen van gezonde relaties en effectieve sociale interacties.
2. We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het leren kennen van democratische principes, omdat dit leerlingen in staat stelt de complexiteit van de wereld om hen heen te begrijpen en actief deel te nemen aan het democratische proces als geïnformeerde burgers.
 3. We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het leren (digitaal) deelnemen aan de maatschappij en maatschappelijke verbanden van de leerlingen, omdat dit hen in staat stelt om effectief te participeren in verschillende aspecten van de samenleving, terwijl ze tegelijkertijd bewust en bedachtzaam handelen.
 4. We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het leren om belangeloos iets voor anderen te doen, omdat dit bijdraagt aan de ontwikkeling van empathie en een gevoel van verbondenheid met anderen, wat cruciaal is voor het bevorderen van welzijn en sociale cohesie.
 5. We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van kennis van en respect voor diverse godsdiensten en levensbeschouwingen, omdat dit bijdraagt aan het bevorderen van tolerantie, begrip en respect voor de diverse culturen en overtuigingen die onze samenleving vormen.
 6. We vinden 't nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van solidariteit en het omgaan met diversiteit, omdat dit leerlingen in staat stelt om respectvolle en inclusieve burgers te worden, die bijdragen aan een samenleving waarin iedereen wordt gewaardeerd en gerespecteerd.
 7. We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van gezond zelfbeeld, aan de ontwikkeling van een eigen [persoonlijke] identiteit, omdat dit leerlingen met vertrouwen en een sterk gevoel van eigenwaarde in staat stelt om bij te dragen aan maatschappelijke vraagstukken en de samenleving.
 8. We vinden 't nodig dat onze school een bijdrage levert aan de seksuele ontwikkeling van de leerlingen, omdat dit hen in staat stelt om gezonde relaties aan te gaan, seksueel welzijn te bevorderen en respectvolle keuzes te maken met betrekking tot seksualiteit en relaties.
 9. We vinden 't nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van standpunten m.b.t. maatschappelijke vraagstukken, omdat dit leerlingen in staat stelt om kritisch te denken, verschillende perspectieven te overwegen en weloverwogen beslissingen te nemen in een complexe en steeds veranderende wereld.
 10. We vinden 't nodig dat onze school een bijdrage levert aan de meer algemene en de culturele ontwikkeling van de leerlingen, omdat dit hen in staat stelt om verbonden te zijn met hun omgeving, cultureel bewustzijn te ontwikkelen en actief deel te nemen aan een diverse en dynamische samenleving

4.8 Hoofddoelen en burgerschap

Ons onderwijs kent drie hoofddoelen: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. De doelen die we vaststelden voor burgerschap zijn eenvoudig te relateren aan de hoofddoelen:

Kwalificatie en Burgerschap: onze leerlingen moeten kennis en inzicht krijgen in onze samenleving en de diversiteit daarin, de werking van onze democratische rechtsstaat en de eigen rol daarin.

Socialisatie en Burgerschap: we moeten onze leerlingen inwijden in een democratische cultuur en ze stimuleren tot een vreedzame en humane houding ten opzichte van anderen en de 'omgeving', de wereld om hen heen.

Persoonsvorming en Burgerschap: het is belangrijk om te reflecteren op de eigen identiteit, om betekenis te geven aan de wereld om je heen en de eigen rol daarin. En daarnaast: het is belangrijk om te bepalen hoe je je tot de ander en de wereld om je heen wilt verhouden.

4.9 Sociale en maatschappelijke competenties

Burgerschap richt zich op de sociale en maatschappelijke vorming van jonge mensen; burgerschap gaat over hoe mensen met elkaar samenleven. Daarom is burgerschapsonderwijs erop gericht dat leerlingen de sociale en maatschappelijke competenties verwerven die daarvoor nodig zijn. Welke competenties dat precies zijn is niet voorgeschreven, omdat dit afhangt van de actualiteit, de context van de school, de leefwereld van de leerlingen en onze eigen opvattingen. Op onze school richten we ons op de volgende competenties:

Sociale competenties	Maatschappelijke competenties
IK: besef hebben van jezelf	Discussiëren – argumenteren – communicatief vermogen
IK: zelfmanagement	Presenteren en overtuigen
IK: relaties aangaan en onderhouden	Kritisch vermogen – informatieverwerking
IK: samenwerken met anderen	Betrokkenheid en helpend-zijn
DE ANDER: empathie	Integer en moreel handelen
DE ANDER: waarderen van verschillen	Loyaliteit
DE ANDER: conflicten oplossen	Diplomatiek en tactvol zijn
DE ANDER: vrienden maken	Creatief denken
OMGEVING: verantwoordelijkheid	Flexibiliteit – aanpassingsvermogen
OMGEVING: passend gedrag	Omgevingsbewustzijn (gedrag in de publieke ruimte)
	Initiatief nemen – doorzettingsvermogen
	Omgaan met (sociale) media
	Oog voor duurzaamheid

Onze aanpak, methodiek zijn de genoemde competenties geïntegreerd in het themaondewijs (kleuterklassen) en periodeonderwijs (onderbouw), rekening houdend met de leeftijdsfasen van de kinderen.

Kleuterklas

In de kleuterklas ligt de nadruk op het ontwikkelen van gewoontes, sociale vaardigheden en het besef van verantwoordelijkheid, zij het op een speelse en intuïtieve manier.

Het volgende is onder andere in onze aanpak terug te zien:

Thema: Natuur en Seizoenen

Leerstof:

- Kennismaking met de natuurlijke omgeving, seizoenen, planten en dieren

Sociale competenties:

- Samen spelen en delen, respect tonen voor de natuur en elkaar.

Maatschappelijke competenties:

- Verantwoordelijkheid voor de natuurlijke omgeving en het belang van duurzaamheid begrijpen door kleine acties zoals het verzorgen van een tuin of het recyclen van materialen in de klas.

Activiteiten:

- Gezamenlijke tuinieren om het besef van verantwoordelijkheid voor de natuur te bevorderen.
- Verhalen en liedjes over de natuur en seizoenen om empathie en waardering voor de omgeving te ontwikkelen.
- Creatieve activiteiten zoals knutselen met natuurlijke materialen om creatief denken te stimuleren.

Onderbouw (Klas 1 t/m 3)

In de onderbouw staat het samen ontdekken en experimenteren centraal, waarbij kinderen hun eigen interesses en talenten kunnen verkennen.

Het volgende is in onder andere onze aanpak terug te zien:

Thema: Verhalen en Mythen

Leerstof: Verhalen uit verschillende culturen, mythologieën en sprookjes.

Sociale competenties:

- Samen luisteren naar en interpreteren van verhalen, respect tonen voor verschillende culturen en

achtergronden.

Maatschappelijke competenties:

- Kritisch denken en communicatief vermogen ontwikkelen door middel van discussies over de betekenis van de verhalen en de waarden die ze overbrengen.

Activiteiten:

- Het vertellen en verwerken van verhalen om het empathische vermogen te bevorderen.
- Het bespreken van de morele lessen en waarden in de verhalen om kritisch denken te stimuleren.
- Creatieve verwerkingen in het periodeschrift zoals tekenen, knutselen of toneelspelen gebaseerd op de verhalen om creatief denken te bevorderen.

Bovenbouw (Klas 4 t/m 6)

In de bovenbouw verschuift de focus naar het verwerven van kennis en het nemen van verantwoordelijkheid binnen en buiten de school.

Het volgende is in onder andere onze aanpak terug te zien:

Thema: Geschiedenis en Samenleving

Leerstof:

- Kennismaking met historische gebeurtenissen, maatschappelijke structuren en hedendaagse kwesties.

Sociale competenties:

- Samenwerken aan projecten en discussies over historische en actuele thema's.

Maatschappelijke competenties:

- Verantwoordelijkheid nemen voor de samenleving door actief burgerschap, betrokkenheid tonen bij maatschappelijke vraagstukken en creatieve oplossingen bedenken door onder andere de leerlingenraad en leerlingarena's.

Activiteiten:

- Projecten over geschiedenis of maatschappelijke kwesties om betrokkenheid en verantwoordelijkheid voor de samenleving te bevorderen.
- Discussies en debatten over actuele onderwerpen om communicatief vermogen en kritisch denken te ontwikkelen.

5 Uitwerking doelen

5.1 Sociale ontwikkeling

In het Onderzoekskader 2021 van de Inspectie van het Onderwijs wordt (o.a.) het thema *Schoolklimaat* beschreven. Onze school moet zorgen voor een schoolklimaat dat bijdraagt aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. Oftewel: onze school moet de leerlingen voorbereiden op het leven in de maatschappij. Het is allereerst nodig dat we de kenmerken van de leerlingenpopulatie (jaarlijks) en de leefwereld in beeld brengen, omdat we onze (ambitieuze) doelen, onze aanpak en ons leerstofaanbod op die kenmerken zullen moeten afstemmen. We zien de sociale ontwikkeling als een onderdeel van burgerschap, hoewel we beseffen dat de sociale (sociaal-emotionele) ontwikkeling een voorwaarde is voor goed burgerschap. Alleen als je goed in je vel zit, en als je goed kunt omgaan met anderen en de omgeving waarin je leeft, kun je een actieve rol vervullen in de maatschappij. In onze visie richt de sociaal-emotionele ontwikkeling zich op drie aspecten: de ontwikkeling van de persoonlijkheid (persoonsovervorming), de ontwikkeling van relationele competenties (omgang met anderen) en de ontwikkeling van het omgevingsbewustzijn (omgang met de leef-omgeving).

Op onze school is de sociaal-emotionele ontwikkeling een vak, maar vanzelfsprekend is de sociale ontwikkeling ook een integraal onderdeel bij alle andere vakken. Op onze school hebben we sociale competenties vastgesteld (zie hoofdstuk 4) waarover de leerlingen uiteindelijk moeten beschikken, we bieden de sociaal-emotionele ontwikkeling aan met behulp van een methode en we volgen de ontwikkeling met een leerlingvolgsysteem (Kindbegrip). De sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen wordt besproken tijdens de groeps- en leerlingbesprekingen (medio en eind) en tijdens de gesprekken met de ouders van de leerlingen.

Kenmerkend voor onze school is:

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Onze school beschikt over doelen voor de sociale (sociaal-emotionele) ontwikkeling <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid [2021]</i>
2.	De regenboog lessen staan op ons rooster (1x per week 45 min of 2 a 3x 15 min) <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS2 - Schoolklimaat [2021]</i>
3.	Wij volgen de sociaal-emotionele ontwikkeling m.b.v. een leerlingvolgsysteem <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid [2021]</i>
4.	Wij bespreken de sociaal-emotionele ontwikkeling van de groep als geheel <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid [2021]</i>
5.	Wij bespreken de sociaal-emotionele ontwikkeling van de individuele leerling <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
6.	Wij ontwikkelen indien nodig een HP of een OPP als dat nodig is <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP0 - Basisvaardigheden [2023]</i>

5.2 Democratisch burgerschap

Wij verbinden de term 'democratisch burgerschap' met twee zaken: het gaat om [1] kennis van en [2] betrokkenheid bij de democratie. Ons onderwijs moet ervoor zorgen dat onze leerlingen als volwaardige burgers aan de samenleving kunnen deelnemen. Dat vraagt allereerst om bepaalde omgangs- en communicatievormen. In dat kader leren we onze leerlingen om te overleggen (te polderen), te discussiëren, te debatteren en te argumenteren. We ontwikkelen empathisch vermogen, een kritische houding, oplossend vermogen en een respectvolle omgang ten aanzien van anderen en andersdenkenden. We geloven dat de maatschappij (de democratie) alleen naar behoren kan functioneren bij de gratie van mondige, goed geïnformeerde en zelfstandig denkende burgers.

Op onze school hebben we vastgesteld welke maatschappelijke competenties we van belang vinden (zie hoofdstuk 4). Om deze competenties eigen te maken, functioneert onze school als een oefenplaats voor democratisch burgerschap (zie het Onderzoekskader 2021/2023). We zorgen voor een veilig en inclusief schoolklimaat waarin we onze leerlingen laten oefenen in relatie tot de basiswaarden en de door ons vastgestelde sociale en maatschappelijke competenties. Het democratisch burgerschap wordt bij uitstek geoefend in ons curriculum, tijdens de groepsvergaderingen en de bijeenkomsten van de leerlingenraad.

Onze school richt zich ten aanzien van democratisch burgerschap niet alleen op vaardigheden en attitudes, maar ook

op kennis. Onze leerlingen oefenen hoe ons politieke bestel functioneert en wat de belangrijkste aspecten zijn van een gezonde democratie in klas 6.

Kenmerkend voor onze school is:

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Onze school heeft vastgesteld welke maatschappelijke competenties ontwikkeld worden <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
2.	Op onze school zorgen we voor het oefenen van de vastgestelde maatschappelijke competenties <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP0 - Basisvaardigheden [2023]</i>
3.	De leraren organiseren wekelijks een groepsgesprek <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
4.	Onze school beschikt over een leerlingenraad <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
5.	Op onze school brengen we kennis aan met betrekking tot het begrip democrati <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
6.	Op onze school laten we de kinderen in klas 6 kennismaking met politieke processen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
7.	Op onze school ontwikkelen we vaardigheden die samenhangen met democratisch burgerschap <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid [2021]</i>
8.	Er is een kijkwijzer per klas <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
9.	Per locatie organiseren wij 1x per jaar een leerlingarena om de stem van de leerlingen mee te nemen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>

5.3 Participatief burgerschap

Een belangrijk aspect van burgerschap is participatie. Wij streven ernaar onze leerlingen actief te betrekken bij de samenleving en hen te stimuleren om deel te nemen aan verschillende organisaties, verbanden en gemeenschappen. Aangezien onze school slechts een van de vele plaatsen is waar onze leerlingen waarden en normen meekrijgen, geloven wij in de kracht van een gezamenlijke opvoeding: "it takes a whole village to raise a child!" Daarom zorgen onze leraren ervoor dat zij hun leerlingen goed kennen en op de hoogte zijn van hun activiteiten in diverse clubs. We moedigen onze leerlingen aan om actief te worden in clubverband en bieden hen diverse mogelijkheden om kennis te maken met sportverenigingen en deel te nemen aan culturele activiteiten.

Binnen ons onderwijs streven we naar gemeenschapszin, met name tijdens seizoensgebonden jaarfeesten leren we onze leerlingen om betrokkenheid te tonen bij anderen en verantwoordelijkheid te nemen voor hun omgeving. Het belangeloos iets voor anderen doen, zonder directe tegenprestatie, achten wij van groot belang. Dit principe wordt al geoefend in de groepen, waarbij leerlingen elkaar helpen bij hun werk en samen zorgen voor een verzorgde indruk van het klaslokaal en de gangen. Op grotere schaal zingen leerlingen jaarlijks in bejaardentehuizen of sturen ze kaarten naar mensen die zich eenzaam voelen. Daarnaast brainstormen klassen over wat zij kunnen bijdragen aan de directe omgeving van de school. De centrale vraag blijft: hoe kunnen wij samen zorgen voor een leefbare klas, omgeving, stad, enzovoort? Hoe kunnen we een omgeving creëren waarin we met plezier kunnen werken, wonen en leven, samen met anderen van diverse culturele achtergronden?

Kenmerkend voor onze school is dat we waarden hanteren die voortkomen uit de antroposofie en menskunde, waarbij het onderwijs zich in verschillende leeftijdsfasen richt op een harmonische ontwikkeling van kinderen. Dit wordt weerspiegeld in de manier waarop wij omgaan met de inhoud en vorm van de lesstof, ook in burgerschap.

Het leidende principe hierbij is de drieslag hoofd, hart en handen, waardoor alle aspecten van de ontwikkeling van de leerlingen op een evenwichtige wijze worden aangesproken en gestimuleerd. De term "Vrije" school verwijst naar het streven om alle vermogens van een kind aan te spreken, zodat ieder kind zijn kwaliteiten optimaal en vrij kan benutten.

Daarbij staan algemene menselijke waarden zoals gemeenschapszin, respect en compassie centraal. Deze waarden worden niet opgelegd, maar bewust gewekt en versterkt in de lessen en in de omgang met elkaar.

Het begrippenkader van het nieuwe curriculum van Burgerschap - Vrijheid, Gelijkheid en Solidariteit - sluit naadloos aan bij onze visie:

Vrijheid:

Onze waarden: vrijheid, autonomie, privacy, lichamelijke integriteit

Gelijkheid:

Onze waarden: gelijkwaardigheid, menselijke waardigheid, diversiteit, verdraagzaamheid, rechtvaardigheid

Solidariteit:

Onze waarden: participatie, verantwoordelijkheid, empathie, integriteit, gehoorzaamheid

Kwaliteitsindicatoren	
1.	De leraren kennen de leerlingen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP3 - Pedagogisch-didactisch handelen [2021]</i>
2.	De school stimuleert de leerlingen om 'mee te doen' <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
3.	De leraren zorgen ervoor dat ze weten in welke clubs ze actief zijn <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
4.	De school stimuleert de leerlingen om zich (samen met anderen) in te zetten voor anderen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
5.	De school stimuleert de leerlingen om oog te hebben voor de leefbaarheid van de leefomgeving <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
6.	De leerlingen van de school zetten zich in voor medeleerlingen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS2 - Schoolklimaat [2021]</i>

5.4 Digitaal burgerschap

Onze leerlingen maken niet alleen deel uit van onze maatschappij, maar ook van onze digitale maatschappij. En het laatste vraagt om effectief burgerschap. Dit aspect van burgerschap speelt met name een rol bij het gebruik van sociale media. Digitaal burgerschap betekent dat leerlingen bewust en verantwoord met (sociale) media leren omgaan. Ook bij het gebruik van Internet, mobiele telefoon en andere media dienen zij een goede, verantwoordelijke burger te zijn.

De website www.curriculum.nu wijst op de relatie burgerschap en digitale geletterdheid. Eén van de tien bouwstenen is digitaal samenleven. Kennisnet verdeelt digitale geletterdheid in vier onderdelen:

1. Informatie en verwerking
2. ICT-basisvaardigheden
3. Computational thinking
4. Mediawijsheid

In het kader van dit beleidsstuk gaat het ons m.n. om burgerschap en mediawijsheid. Op de website www.curriculum.nu staat de volgende toelichting: in de onderbouw van het primair onderwijs beginnen leerlingen verschillende mediabronnen te gebruiken en ontdekken ze dat deze niet voor iedereen even toegankelijk zijn. Hiermee communiceren ze met anderen en zoeken en/of ontvangen ze informatie. Mediagebruik zal veelal spontaan en spelenderwijs plaats vinden, al dan niet op initiatief van de school. Gezien de complexiteit hiervan is de rol van volwassenen hierbij van groot belang. In de bovenbouw van het primair onderwijs krijgen leerlingen meer inzicht in het eigen mediagebruik en ontwikkelen ze een kritische houding ten opzichte van bronnen en informatie. De leerlingen leren vanaf klas 5 verschillende mediabronnen te gebruiken en ontdekken ze dat deze niet voor iedereen even toegankelijk zijn. Hiermee communiceren ze met anderen en zoeken en/of ontvangen ze informatie. Mediagebruik zal veelal spontaan en spelenderwijs plaats vinden, al dan niet op initiatief van de school. Gezien de complexiteit hiervan is de rol van volwassenen hierbij van groot belang. In ons onderwijs krijgen leerlingen meer inzicht in het eigen mediagebruik en ontwikkelen ze een kritische houding ten opzichte van bronnen en informatie. Het bewustzijn van de

wijze waarop media invloed heeft op beeldvorming, waarheidsvinding en identiteit neemt toe.

Leerlingen leren gevaren van mediagebruik te herkennen voor zichzelf en voor anderen en daarnaar te handelen: bepaalde media-uitingen vermijden of bij twijfel een volwassene inschakelen.

Het bewustzijn van de wijze waarop media invloed hebben op beeldvorming, waarheidsvinding en identiteit neemt toe. Leerlingen leren gevaren van mediagebruik te herkennen voor zichzelf en voor anderen en daarnaar te handelen: bepaalde media-uitingen vermijden of bij twijfel een volwassene inschakelen.

Primair vraagt digitaal burgerschap om kennis en kunde. We moeten onze leerlingen laten kennismaken met en gebruik laten maken van nieuwe technologieën. En tegelijkertijd moeten we aandacht besteden aan bijpassend gedrag. Oftewel: wat kun je met sociale media? Hoe kun je die effectief inzetten? En hoe maak je op een correcte manier gebruik van deze (nieuwe) media? Een relatief nieuw element is de omgang met fake-news en de stortvloed aan meningen die je aantreft op het Internet en diverse sociale media. Op onze school vinden we het belangrijk om onze leerlingen te ontwikkelen tot kritische burgers, tot burgers die voortdurend afwegen wat past bij hun eigen ideeën en die informatie met voldoende distantie kunnen analyseren.

Leerlingen leren dat:

- verschillende vormen van (media)boodschappen te (her)kennen;
- verschillende functies, primaire doelstellingen en de reikwijdte van media te herkennen; hun eigen mediagebruik te onderzoeken;
- over de invloed van mediaboodschappen op hun leefwereld.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Wij informeren ouders 1x per 4 jaar over media opvoeding in deze tijd <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
2.	Wij leren onze leerlingen om te gaan met sociale media <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
3.	Wij leren onze leerlingen omgangsregels voor sociale media <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
4.	Wij leren onze leerlingen zorg te dragen voor de eigen digitale veiligheid <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
5.	Wij leren onze leerlingen kritisch te zijn m.b.t. digitale informatie <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>

5.5 Identiteit, solidariteit, seksualiteit en diversiteit

Het thema Identiteit heeft bij ons op school twee belangrijke aspecten. Allereerst vinden we het essentieel dat onze leerlingen kennis hebben van en respect tonen voor de diversiteit aan levensbeschouwingen en opvattingen. Voor ons zijn identiteit en diversiteit nauw met elkaar verbonden. Het is belangrijk dat onze leerlingen bekend zijn met en respect hebben voor sociale, culturele, etnische en levensbeschouwelijke verschillen. Diversiteit komt ook tot uiting in artikel 1 van de Nederlandse grondwet: "Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan." Bij het thema Identiteit spelen de basiswaarden een belangrijke rol: vrijheid van meningsuiting, gelijkwaardigheid, begrip voor anderen, verdraagzaamheid, autonomie, afwijzing van onverdraagzaamheid en discriminatie. Het omgaan met culturele diversiteit houdt specifiek in dat leerlingen kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdsgenoten. Deze specificatie is sinds 2006 verankerd in de wet op het primair en voortgezet onderwijs.

Zie onder andere de diversiteitscode die wij met de vereniging van vrijescholen hebben opgesteld:

<https://www.vrijeschool-oosterwold.nl/wp-content/uploads/2024-Diversiteitscode.pdf>

Binnen de Vrijeschoolpedagogiek wordt identiteit gezien als een proces van zelfontdekking en zelfontwikkeling dat nauw verbonden is met de ontwikkeling van het individu op alle niveaus: fysiek, emotioneel, mentaal en spiritueel. Het aanbieden van kunstzinnige en ambachtelijke vakken, zoals schilderen, muziek, handwerken en houtbewerking, stimuleert de individuele expressie en zelfreflectie, wat bijdraagt aan het ontwikkelen van een sterke en authentieke

identiteit.

Ten tweede richten wij ons op het begrip Identiteit in de context van persoonlijke ontwikkeling, op persoonsvorming. Het gaat erom dat leerlingen zichzelf ontdekken en ontwikkelen, en hun eigen opvattingen vormen. Centraal staan de vragen: wie ben ik, en wat vind ik? Wij hechten er veel waarde aan dat onze leerlingen zelfverzekerd zijn, een duidelijke mening hebben en daarvoor durven op te komen. Bij dit aspect van burgerschap gaat het bijvoorbeeld om zaken als gezond leven, visie op maatschappelijke vraagstukken en seksualiteit. In 2012 is het respecteren van diversiteit, waaronder seksuele diversiteit, expliciet opgenomen in de kerndoelen.

Kenmerkend voor onze school is dat we leerlingen helpen betekenis te geven aan de wereld om hen heen en aan hun eigen rol daarin, door zich bewust te worden van hun identiteit en hoe ze zich verhouden tot anderen.

Binnen het burgerschapsonderwijs van Stichting Vrijeschool Almere fungeert de school als een oefenplaats. Leerlingen krijgen de ruimte om vaardigheden te ontwikkelen zoals communicatie, samenwerking en deelname aan besluitvormingsprocessen. Ze worden gestimuleerd om hun eigen opvattingen en houdingen te onderzoeken en te formuleren, en hierop te reflecteren. Solidariteit wordt binnen de vrijeschoolpedagogiek gestimuleerd door een gevoel van verbondenheid en gemeenschap te creëren binnen de klas en de school. Door gezamenlijke activiteiten, zoals het vieren van jaarfeesten, het samenwerken binnen het periode onderwijs en het zorgen voor elkaar in de klas, leren leerlingen het belang van solidariteit en onderlinge steun kennen. Binnen de vrijeschoolpedagogiek wordt seksualiteit gezien als een natuurlijk onderdeel van de menselijke ontwikkeling dat op een gezonde en respectvolle manier moet worden benaderd. Seksuele voorlichting wordt geïntegreerd in het curriculum op een leeftijds- en ontwikkelingsgeschikte manier (klas 5), waarbij de nadruk ligt op respect, wederzijds begrip, verantwoordelijkheid en zelfbewustzijn. Diversiteit wordt binnen de vrijeschoolpedagogiek erkend en gewaardeerd als een verrijkende bron van menselijke ervaringen en perspectieven. Door het aanbieden van verhalen, legenden en mythologieën uit verschillende culturen, het vieren van diverse culturele en (natuur)feesten, en het creëren van een inclusieve leeromgeving waarin respect voor verschillen wordt benadrukt, leren leerlingen om diversiteit te omarmen en zich open te stellen voor anderen.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Op onze school besteden we aandacht aan de wereldgodsdiensten vanuit de vertelstof <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
2.	Op onze school besteden we aandacht aan diversiteit <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
3.	Op onze school besteden we aandacht aan een diversiteit van levensovertuigingen binnen de vertelstof en klas <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
4.	Op onze school besteden we aandacht aan het ontwikkelen van een mening (in klas 6 is dit onderdeel van het leerstofaanbod) <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
5.	Op onze school besteden we aandacht aan gezonde voeding (in alle leerjaren) <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS2 - Schoolklimaat [2021]</i>
6.	Op onze school besteden we aandacht aan gezond gedrag (regenboogaanpak) <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
7.	Op onze school besteden we aandacht aan seksuele voorlichting (klas 5) <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>

5.6 Maatschappelijke thema's

In ons periodeonderwijs behandelen we diverse thema's waarin actuele maatschappelijke vraagstukken aan bod komen. We streven ernaar om kennis te vergroten en een kritische houding te ontwikkelen ten opzichte van deze onderwerpen. Onze leerlingen worden aangemoedigd om standpunten in te nemen en effectief te communiceren over maatschappelijke kwesties. Dit doel sluit nauw aan bij het thema Identiteit (doel vier) en is afgeleid van de bouwsteen Burgerschap op de website www.curriculum.nu. Op deze website wordt benadrukt dat burgerschapsonderwijs

leerlingen uitdaagt om verbanden te leggen tussen hun eigen leefwereld en grotere maatschappelijke vraagstukken, zoals globalisering, duurzaamheid en technologie. Leerlingen leren kritisch te denken en te reflecteren op complexe ethische vraagstukken. Door mogelijkheden te ontdekken om zelf iets te doen aan deze vraagstukken, ontwikkelen leerlingen een actieve houding. Ze leren ook om in gesprek te gaan met anderen en elkaars standpunten te bevragen, waardoor ze hun eigen opvattingen ontwikkelen.

In ons lesprogramma besteden we expliciet aandacht aan maatschappelijke thema's die passen bij het leerjaar en de ontwikkelingsstof. Deze thema's zijn opgenomen in het periodeplan van Stichting Vrijsschool Almere, dat jaarlijks wordt vastgesteld. Een belangrijke voorwaarde hierbij is dat de thema's vanuit verschillende perspectieven kunnen worden besproken, zodat onze leerlingen leren om standpunten te verwoorden en in te nemen. Een kenmerkend aspect van onze school is dat we ons onderwijs afstemmen op de belevings- en ontwikkelingsfasen van de leerlingen. Hierbij brengen we respect bij voor de diversiteit. Zo is onze schoolbibliotheek uitgebreid met materialen die deze diversiteit weerspiegelen. Daarnaast vinden wij het belangrijk om de jaarfeesten te herzien, waarbij we erkennen en respecteren dat we te maken hebben met een diversiteit aan achtergronden. We streven naar intercultureel begrip binnen de viering van deze feesten.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	<p>De leerlingen kunnen hun kennis over actuele maatschappelijke vraagstukken vergroten en kritisch denken ontwikkelen tijdens het periodeonderwijs</p> <p><i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i></p>
2.	<p>De leerlingen weten hoe ze standpunten kunnen innemen en effectief kunnen communiceren over maatschappelijke kwesties (klas 6)</p> <p><i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i></p>
3.	<p>De leerlingen ervaren een inclusieve leeromgeving waarin diversiteit en intercultureel begrip is bij het vieren van jaarfeesten.</p> <p><i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i></p>

5.7 Algemene en culturele ontwikkeling

Wij vinden de algemene ontwikkeling van onze leerlingen van belang voor het goed functioneren in de samenleving. Algemene ontwikkeling is wat ons betreft van veel zaken genoeg weten (basiskennis) om een normaal, alledaags gesprek te kunnen voeren of een normale, alledaagse tekst te kunnen begrijpen. Er bestaat geen canon Algemene ontwikkeling en daarom moeten we zelf vaststellen wat we onze leerlingen willen meegeven in het kader van hun algemene ontwikkeling.

Wij bezien algemene ontwikkeling ook in het kader van antroposofisch mensbeeld (lichaam, ziel en geest/ denken, voelen en willen). Daarbij gaat het er om dat de leerlingen zich ontwikkelen tot zelfbewuste competente personen, tot personen die kunnen denken, kunnen (in)voelen en situationeel kunnen handelen. Ten aanzien van de brede ontwikkeling onderscheiden we het cognitieve, het creatieve, het sociaal-emotionele, het zintuiglijke en het motorische. Deze aspecten hangen in ons onderwijs met elkaar samen en beïnvloeden elkaar wederzijds. Een belangrijk aspect m.b.t. de algemene (brede) ontwikkeling van onze leerlingen vinden wij de meer algemene culturele en creatieve ontwikkeling. En dat wel in de meest brede zin van het woord. Wij vinden het belangrijk dat onze leerlingen beschikken over basiskennis met betrekking tot de literatuur, poëzie, beeldende kunst, schilderkunst, muziek, dans etc. Daarom hebben we zelf een school-canon vastgesteld: de leraren weten wat er per leerjaar minstens aan bod moet komen.

Kenmerkend voor onze school is dat de mensontwikkeling onze pedagogische opdracht is:

Steiner schreef 'Alles op zijn tijd'

De vraag is niet
 Wat de mens moet kunnen en weten
 Teneinde zich in de bestaande sociale orde te kunnen inpassen, maar wel
 Wat er in de aanleg van de mens aanwezig is
 En in hem ontwikkeld kan worden.
 Dan wordt het mogelijk dat de opgroeiende generatie
 Aan de maatschappij steeds nieuwe krachten aanreikt.
 Dan zal in de samenleving steeds datgene
 Tot ontwikkeling kunnen komen,

Wat de er binnentredende generatie van mensen in zich draagt.
Maar van de opgroeiende generatie mag niet datgene gemaakt worden,
Wat de bestaande maatschappij van deze generatie maken wil!

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Op onze school besteden we gericht aandacht aan de mensontwikkeling van de leerlingen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties [2021]</i>
2.	Op onze school besteden we gericht aandacht aan culturele ontwikkeling <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
3.	Op onze school is de culturele ontwikkeling terug te zien in rituelen (dag, week en jaar ritme) en jaarfeesten <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS2 - Schoolklimaat [2021]</i>

5.8 Internationalisering

Het onderwijs hoort de leerlingen voor te bereiden op een wereldwijd gerichte samenleving. Daarom willen wij op onze school in de bovenbouw ook aandacht besteden aan lokaal in relatie tot internationalisering. Dit thema wordt in de bovenbouw (groep 5 t/m 8) nadrukkelijk gekoppeld aan de context van de belevingswereld en ontwikkelingsfasen van de leerlingen.

Omdat we internationalisering belangrijk vinden onderhouden we contacten met een aantal scholen voor Vrijeschool onderwijs in het buitenland. De leerlingen in de bovenbouw schrijven aan het einde van klas 6 met de leerlingen van die scholen.

Op onze school vinden we Engels een basisvak.

In de onderbouw (klassen 1 t/m 3) ligt het accent op zingen in het Engels, korte lesjes en spreken en luisteren.

Vanaf klas 4 breiden we dit nog uit naar het lezen van Engelse teksten en het schrijven. We geven vanaf klas 4 wekelijks 30 minuten les in de Engelse taal en cultuur.

De leerlingen in groep 8/klas 6 behalen A1 niveau, zodat zij een basis hebben waarop zij op het Voortgezet onderwijs hun Engelse vaardigheden verder kunnen ontwikkelen.

Kenmerkend voor onze school is: dat de leerlijn Engels een doorlopende leerlijn richting het voortgezet onderwijs. De lessen zijn ontwikkeld door een vakdocent vanuit het Voortgezet Vrijeschool onderwijs.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Op onze school geven we een vakles Engels vanaf klas 4. In de klassen 1 t/m 3 is de Engelse taal verwerkt in lesjes spreken en luisteren en in het zingen met de leerlingen. <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>
2.	Op onze school schrijven de leerlingen eind klas 6 met leerlingen van buitenlandse vrijescholen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
3.	Op onze school behalen leerlingen eind klas 6 A1 niveau op spreken, luisteren, schrijven en lezen. <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod [2021]</i>

6 Ons aanbod en onze aanpak

6.1 Ons schoolcurriculum Burgerschap

Wij beschouwen burgerschap als een belangrijk en wezenlijk onderdeel van ons onderwijsprogramma. Natuurlijk komt burgerschap aan bod bij diverse andere vakken en vakonderdelen. Omdat wij burgerschapsonderwijs als een kerntaak (en kernvak) zien, kiezen we daarnaast (en vooral) voor een longitudinale, planmatige en gestructureerde aanpak. De wet introduceert wat dat betreft de begrippen: doelgericht, samenhangend en herkenbaar. Die termen vormen ons uitgangspunt van denken.

De sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen komt iedere week een half uur (onderbouw) of drie kwartier (bovenbouw) aan de orde. Op die manier willen we ook aandacht besteden aan de andere aspecten van burgerschap.

Op schoolniveau is vastgesteld welke burgerschaps vraagstukken in een bepaald jaar worden behandeld. De lessen worden door de leraren zelf uitgewerkt aan de hand van een standaard voorbereidingsformulier in het periodeplan. Dit formulier bevat:

Klas

Periode:

Burgerschapsdoel:

Doel(en): kennis – vaardigheden – attitudes

Gericht op de volgende competenties (sociaal en/of maatschappelijk)

Relatie met kerndoelen en bouwstenen www.curriculum.nu

Activiteiten (inleiding – kern – slot)

Materialen en middelen

(Eventuele bijlagen)

Reflectie

De leraren sluiten bij het ontwikkelen van de les(sen) altijd aan bij de kenmerken van hun leerlingen, de leefwereld en de actualiteit. De lesvoorbereidingen worden verzameld in de map Burgerschap waarover iedere leraar beschikt. De directie van de school laat de gegeven lessen en de reflecties met elkaar bespreken in de werkbijeenkomsten.

6.2 Toetsing en afsluiting schoolcurriculum burgerschap

Voor elke leerling houdt de leerkracht de voortgang bij op twee belangrijke gebieden:

- De sociale burgerschapscompetenties.
- De overige burgerschapsdoelen.

Voor wat betreft de sociale burgerschapscompetenties, worden deze tweemaal per jaar door de leerkrachten beoordeeld en vastgelegd in de klassenscan. Vanaf klas 4 wordt ook de veiligheid WMK onder de leerlingen afgenomen als ook de KINDKAART BURGERSCHAP (vanaf 2025) ingevuld. Deze resultaten worden vanaf dat moment besproken met de leerlingen tijdens de driehoeksgesprekken.

Voor de evaluatie van de overige burgerschapsdoelen wordt gebruik gemaakt van de periodeschriften, waarbij de kwaliteitskaart periodeonderwijs als leidraad dient. Deze evaluaties worden opgenomen als onderdeel van het getuigschrift van de leerling.

Actiepunt	Prioriteit
Kindkaart burgerschap uitwerken en opnemen in de kwaliteitskaart	gemiddeld

6.3 Onze aanpak

Onze school heeft haar visie en de (school)doelen voor Burgerschap vastgesteld (zie hoofdstuk 4, Ons Schoolconcept). Het is aan de leraren (de professionals) om invulling te geven aan de vastgestelde kern- en schooldoelen. Zij weten als geen ander wat hun leerlingen nodig hebben, wat aansluit bij hun belevingswereld en wat er speelt en leeft m.b.t. actuele ontwikkelingen en wat er relevant is. De leraren zetten de leerstof integraal in met de daarbij behorende middelen en materialen om de leerdoelen in samenhang te realiseren. Zij zorgen voor werkvormen

die passen bij de ontwikkelingsfase van de leerlingen en zij zorgen voor actieve betrokkenheid. En tenslotte zorgen zij voor oefensituaties (trainingen) gericht op de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en gericht op de ontwikkeling van de vastgestelde sociale en maatschappelijke competenties. Hierbij beschrijven we vanaf klas 1 t/m 6 onze aanpak:

Klas 1

Sociale ontwikkeling:

- Leerlingen verkennen de wereld om hen heen en ontwikkelen sociale vaardigheden door samenwerking en het delen van ervaringen.
- Ze worden zich bewust van diversiteit en leren respectvol omgaan met anderen vanuit het wij -samen principe, ongeacht culturele achtergrond (Begrip voor anderen, Verdraagzaamheid (tolerantie).
- Activiteiten gericht op zorg voor natuur en samenwerking bevorderen solidariteit en verantwoordelijkheid voor de gemeenschap. (Autonomie, Verantwoordelijkheidsbesef)

Democratisch en participatieburgerschap:

- Introductie van numerieke concepten (Begrip van maatschappelijke structuren en processen, Rechtvaardigheid): Leerlingen verkennen het belang van getallen in de maatschappij en reflecteren op eerlijkheid en rechtvaardigheid door middel van casussen en groepsdiscussies.
- Culturele diversiteit en numerieke taal (Inclusiviteit, Cultureel begrip): Leerlingen leren dat de taal van getallen een universele taal is en verkennen de culturele diversiteit van numerieke uitdrukkingen.(Vrijheid van meningsuiting, Gelijkwaardigheid, Verdraagzaamheid (tolerantie), Afwijzen van discriminatie)

Identiteit, solidariteit en diversiteit:

- Diverse vormen van communicatie (Respect voor diversiteit, Inclusiviteit): Leerlingen verkennen de diversiteit van taal en communicatie door middel van vergelijkingen tussen verschillende uitroepen in verschillende culturen (toneel, klank, beleving, reciteren enz).(Vrijheid van meningsuiting, Gelijkwaardigheid, Verdraagzaamheid (tolerantie), Afwijzen van discriminatie).

Maatschappelijke en algemene/culturele thema's:

- Verbinding met de natuur: Leerlingen ontwikkelen respect en eerbied voor de natuur door gezamenlijke activiteiten zoals natuurwandelingen, het verzorgen van planten in de klas, en het bespreken van ethische kwesties zoals het plukken van bloemen.
- Schoonhouden van de omgeving (Milieubewustzijn, Gemeenschapszin): Activiteiten gericht op het behoud van een schone omgeving, zoals afval opruimen en afvalscheiding, worden gestimuleerd om verantwoordelijkheidsbesef en gemeenschapszin te bevorderen (Vrijheid van meningsuiting, Gelijkwaardigheid, Verdraagzaamheid (tolerantie), Afwijzen van discriminatie).

Klas 2:

Sociale ontwikkeling:

- Eerbied voor de natuur (Verbondenheid met de gemeenschap, Respect voor anderen): Aansluitend op het onderdeel wetenschap en techniek, kunnen leerlingen werken aan de eerbied van de natuur door bomen kwaliteiten toe te dichteren in het temperamentenspectrum. Ze kunnen de bomen tekenen en schilderen en bespreken hoe ze samen goed voor de natuur en de bomen kunnen zorgen.
- Zorg voor biodiversiteit (Milieubewustzijn, Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap): Leerlingen kunnen samen bloemen planten voor wilde bijen, waardoor het gevoel van zorg voor de natuur en de omgeving wordt aangesproken. Dit stimuleert ook het besef van verantwoordelijkheid als groep en het belang van samenleven en samenwerken.

Democratisch en participatieburgerschap:

- Kennisoverdracht en samenwerking (Begrip van maatschappelijke structuren en processen, Samenwerking): In samenwerking met de 6e klas kunnen leerlingen werken aan een zonnewijzer als een klas overstijgend project. Dit bevordert begrip over tijd, verjaardagen, sterrenbeelden en het maken van afspraken, wat deel uitmaakt van hun begripsvorming op een groter gebied
- Samenwerking en eerlijkheid (Respect voor diversiteit, Gelijkwaardigheid): Het oefenen van tafels in groepsverband en spelvorm stimuleert samenwerking, eerlijk spel en speelplezier. Leerlingen kunnen participeren in activiteiten zoals tafel/ballon hooghouden of de tafelestafette, waarbij ze leren om samen te werken en elkaar te ondersteunen (Autonomie, Verantwoordelijkheidsbesef).

Identiteit, solidariteit en diversiteit:

- **Uitbreiding van taal en sociale vorming (Cultuur, Zelfexpressie):** Leerlingen kunnen taalvaardigheden uitbreiden door middel van spelletjes zoals memore of kwartet met categorieën, waardoor hun sociale vorming wordt versterkt en het onderwijs aantrekkelijker wordt. Het nakijken van elkaars werk en het introduceren van een maatjessysteem gekoppeld aan dictees bevordert ook solidariteit en samenwerking.
- **Empathie en gemeenschapszin (Solidariteit, Verantwoordelijkheidsbesef):** Leerlingen kunnen kerstkaarten tekenen en schrijven voor mensen in het bejaardentehuis, wat hen stimuleert om iets te doen voor anderen en hun empathie en gemeenschapszin ontwikkelt. Dit bevordert ook het besef van verantwoordelijkheid voor de gemeenschap.

Maatschappelijke en algemene/culturele thema's:

- **Behoud van cultureel erfgoed (Cultureel bewustzijn, Waardering voor tradities):** Leerlingen kunnen traditionele verhalen presenteren en voorlezen, waardoor ze oefenen met voorlezen, reflecteren en aandacht geven aan anderen. Ze kunnen ook hun werk presenteren voor publiek en feedback ontvangen, waardoor ze leren over reflectie en appreciatie van elkaars werk.
- **Sociale verbondenheid en diversiteit (Inclusiviteit, Empathie):** Het maken en spelen van spellen zoals memore of kwartet met categorieën bevordert sociale verbondenheid en diversiteit binnen de klas. Door elkaars werk te nakijken en samen te werken bij dictees, leren leerlingen ook over inclusiviteit en het belang van samenwerking in een diverse omgeving.

Klas 3:

Sociale ontwikkeling:

- **Dankbaarheid en verbondenheid met de gemeenschap (Verbondenheid met de gemeenschap, Respect voor anderen):** Leerlingen reflecteren op de afhankelijkheid van het land voor voedselproductie en ontwikkelen dankbaarheid voor de aarde en de mensen die ons voeden. Dit wordt versterkt door klassengesprekken, het introduceren van nieuwe eetspreuken of liederen, en het schrijven van gedichten over de voedselkringloop.
- **Kennismaking met verschillende beroepen (Inclusiviteit, Begrip van maatschappelijke structuren en processen):** Ouders worden uitgenodigd om te vertellen over hun beroep, wat het begrip van de samenleving verbreedt en de interesse van leerlingen in hun toekomst stimuleert. Spel oefeningen zoals het uitbeelden van beroepen helpen bij het verwerken van deze ervaringen.

Democratisch en participatieburgerschap:

- **Verkenning van architectuur en culturele diversiteit (Respect voor diversiteit, Cultureel begrip):** Leerlingen onderzoeken verschillende soorten huizen en architecturale stijlen wereldwijd, waardoor ze begrip ontwikkelen voor culturele diversiteit en de relatie tussen cultuur en architectuur.
- **Ruilen en waardeperceptie (Eerlijkheid, Rechtvaardigheid):** Leerlingen voeren een sociaal experiment uit met ruilhandel om het concept van bezit, handel en waarde te begrijpen. Dit wordt gevolgd door discussies over de betekenis van "waarde" en of iets veel "waard" kan zijn ondanks een lage prijs.

Identiteit, solidariteit en diversiteit:

- **Waardering voor literatuur (Cultuur, Zelfexpressie):** Leerlingen kwalificeren boeken en bespreken de inhoud, waardoor ze verschillende literaire smaken verkennen en reflecteren op hun persoonlijke voorkeuren en voorspellingen.
- **Ontwikkeling van schrift en communicatie (Inclusiviteit, Cultureel begrip):** Leerlingen verkennen verschillende schriftsystemen wereldwijd en ervaren het schrijven als een kunstvorm door zelf te kalligraferen, wat bijdraagt aan begrip van culturele diversiteit en communicatie.

Maatschappelijke en algemene/culturele thema's:

- **Duurzaamheid en consumptie (Milieubewustzijn, Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap):** Leerlingen onderzoeken de afhankelijkheid van het land voor voedselproductie en verkennen de impact van menselijke consumptiepatronen op het milieu. Discussies en activiteiten kunnen gericht zijn op duurzame voedselproductie, voedselverspilling en bewust consumeren.
- **Handel en economie (Economisch bewustzijn, Rechtvaardigheid):** Leerlingen verkennen het concept van handel en waardeperceptie door middel van ruilhandel en discussies over de rol van geld als "smeermiddel" van de handel. Ze reflecteren op de betekenis van "waarde" en het verschil tussen economische waarde en persoonlijke waarde.

Klas 4:

Sociale ontwikkeling:

- Leerlingen verkennen de wereld om hen heen en ontwikkelen sociale vaardigheden door samenwerking en het delen van ervaringen.
- Ze worden zich bewust van diversiteit en leren respectvol omgaan met anderen, ongeacht culturele achtergrond. (Begrip voor anderen, Verdraagzaamheid (tolerantie))
- Activiteiten gericht op zorg voor natuur en samenwerking bevorderen solidariteit en verantwoordelijkheid voor de gemeenschap. (Autonomie, Verantwoordelijkheidsbesef)

Democratisch en participatie burgerschap:

- Leerlingen leren over historische en hedendaagse vormen van samenleving en bestuur, zoals taakverdelingen en normen en waarden.
- Discussies over inclusiviteit en respect voor diversiteit bevorderen het begrip van democratische waarden en burgerschap (Vrijheid van meningsuiting, Gelijkwaardigheid, Verdraagzaamheid (tolerantie), Afwijzen van discriminatie)

Identiteit, solidariteit en diversiteit:

- Leerlingen reflecteren op hun eigen identiteit en leren respect te hebben voor diversiteit.
- Activiteiten gericht op zorg voor natuur en samenwerking bevorderen solidariteit en verantwoordelijkheid voor de gemeenschap. (Begrip voor anderen, Verdraagzaamheid (tolerantie), Afwijzen van discriminatie, Autonomie, Verantwoordelijkheidsbesef)

Maatschappelijke en algemene/culturele thema's:

- Leerlingen verkennen maatschappelijke thema's zoals duurzaamheid, natuurbehoud en culturele diversiteit door middel van projecten en discussies. (Verdraagzaamheid (tolerantie), Afwijzen van discriminatie, Autonomie, Verantwoordelijkheidsbesef)

Klas 5:

Inhoud toegevoegd met dezelfde begrippen als bij klas 4, aangepast aan de complexere onderwerpen en discussies.

Sociale ontwikkeling:

- De samenwerking tijdens het aanleggen en onderhouden van een moestuin bevordert sociale vaardigheden zoals samenwerking, communicatie en verantwoordelijkheid (Begrip voor anderen, Verdraagzaamheid (tolerantie)).
- Coöperatieve werkvormen en het oplossen van conflicten dragen bij aan het ontwikkelen van respect, terughoudendheid en conflictbeheersing (Autonomie, Verantwoordelijkheidsbesef).

Democratisch en participatie burgerschap:

- Discussies over opvoeding, normen en waarden in de oude Griekse samenleving en in het hedendaagse leven moedigen leerlingen aan om kritisch na te denken over maatschappelijke normen en participatie.
- Het organiseren van wedstrijden en het kiezen van een voorzitter tijdens coöperatieve opdrachten biedt leerlingen de kans om besluitvorming en leiderschap te ervaren.
- Het bewust maken van het belang van rekenen in het dagelijks leven en in vroegere perioden moedigt leerlingen aan om deel te nemen aan maatschappelijke activiteiten en om de waarde van educatie te waarderen.
- Het aanleggen van een tuin en het verkopen van de opbrengst voor een gemeenschappelijk doel zoals een kamp, bevordert participatie en verantwoordelijkheid.

(Vrijheid van meningsuiting, Gelijkwaardigheid, Verdraagzaamheid (tolerantie), Afwijzen van discriminatie).

Identiteit, solidariteit en diversiteit:

- Leerlingen verkennen verschillende opvattingen over duurzaamheid, natuurbehoud en de rol van de mens in de natuur, wat bijdraagt aan hun begrip van identiteit, solidariteit en verbondenheid met de wereld om hen heen. Het onderzoeken van filosofische concepten en het creëren van orakelspreuken moedigt leerlingen aan om na te denken over hun eigen identiteit en hun relatie tot anderen en de wereld. (Begrip voor anderen, Verdraagzaamheid (tolerantie), Afwijzen van discriminatie, Autonomie, Verantwoordelijkheidsbesef)

Maatschappelijke en algemene/culturele thema's:

- Verschillende vakken (aardrijkskunde, geschiedenis, plantkunde, taal en rekenen) bieden mogelijkheden om maatschappelijke thema's zoals duurzaamheid, gezondheid, en economie te verkennen en te bespreken, wat bijdraagt aan het begrip van de complexiteit van de maatschappij. Door het verkennen van historische periodes en culturele verschillen ontwikkelen leerlingen begrip voor diverse perspectieven en ontwikkelen ze een brede kennis van de wereldgeschiedenis en culturele diversiteit (Verdraagzaamheid (tolerantie), Afwijzen

van discriminatie, Autonomie, Verantwoordelijkheidsbesef)

Klas 6:

Inhoud toegevoegd met dezelfde begrippen als bij klas 4 en 5, gericht op het ontwikkelen van leiderschapsvaardigheden, kritisch denken en het verkennen van complexe maatschappelijke vraagstukken.

Sociale ontwikkeling:

- De verschillende vakken bieden mogelijkheden voor samenwerking, reflectie en empathie, wat essentieel is voor de sociale ontwikkeling van de leerlingen.
- De Regenboogtraining en klassenscans bevorderen een positieve groepssfeer en sociale vaardigheden

Democratische burgerschap:

- Geschiedenislessen bieden inzicht in het ontstaan van democratische principes en de rol van burgers in het democratische proces.
- Door middel van debatten en stemprocedures worden de leerlingen betrokken bij besluitvorming en leren ze respectvol om te gaan met verschillende standpunten.

Participatieburgerschap:

- Leerlingen worden gestimuleerd om actief deel te nemen aan groepsactiviteiten, zoals samenwerken bij meetkunde en discussiëren tijdens geschiedenis- en aardrijkskundelessen.
- De zelfevaluatie bij rekenen en de Regenboogtraining dragen bij aan het ontwikkelen van verantwoordelijkheid en betrokkenheid bij de eigen leerproces en sociale omgeving.

Identiteit, solidariteit en diversiteit:

- Aardrijkskunde en geschiedenis bieden inzicht in verschillende culturen, religies en levenswijzen, wat bijdraagt aan het ontwikkelen van respect voor diversiteit en een gevoel van identiteit en solidariteit.
- De Regenboogtraining en klassenscans bevorderen een inclusieve en respectvolle omgang met diversiteit binnen de klasgemeenschap.

Maatschappelijke thema's:

- Geschiedenis en aardrijkskunde bieden mogelijkheden om maatschappelijke vraagstukken te verkennen, zoals klimaatverandering, democratie en sociale rechtvaardigheid.

Algemene en culturele ontwikkeling:

- Alle vakken dragen bij aan de algemene en culturele ontwikkeling van de leerlingen door hen kennis te laten maken met verschillende aspecten van de wereld, geschiedenis, kunst en wetenschap.
- Digitaal burgerschap valt in een apart blok mediawijsheid en ict onderwijs (10 lessen van 45 minuten zie leerlijn Mediawijsheid en ICT in klas 6).
- Voor de sociale emotionele ontwikkeling volgen wij het aanbod van de Regenboog aanpak (kanjer training).

Burgerschap wordt integraal en samenhangend geïntegreerd in het onderwijs en is afgestemd op zowel het leerstofaanbod als de leeftijdsfase van de leerlingen in elk leerjaar. De activiteiten van de bovenstaande leerlijn zijn gedetailleerd beschreven in de periodeplannen per vak en leerjaar.

Deze benadering zorgt ervoor dat burgerschapsvorming niet als een afzonderlijk onderdeel wordt gezien, maar als een essentieel onderdeel van ons totale onderwijsproces. Door de activiteiten te koppelen aan specifieke vakken en leerjaren, kunnen leerlingen de relevantie en toepassing van burgerschapsvaardigheden begrijpen binnen verschillende contexten en disciplines. Dit draagt bij aan ons beeld op de ontwikkeling van leerlingen en bereidt hen voor op actief burgerschap in de samenleving.

Het gebruik van periodeplannen biedt een gestructureerde aanpak, waardoor de voortgang van burgerschapseducatie kan worden gevolgd en geëvalueerd. Op deze manier kunnen de effectiviteit van de activiteiten worden beoordeeld en kunnen eventuele aanpassingen worden gemaakt om de leerdoelen te behalen.

6.4 Kerndoelen gekoppeld aan de leerlijn Burgerschap

Op onze school hebben wij de leerlijn burgerschap gekoppeld aan ons periode onderwijs, wat de kern vormt van ons onderwijs waarin de evenwichtige ontwikkeling van de leerling centraal staat. Deze integratie is van vitaal belang, omdat het burgerschapsonderwijs niet alleen draait om het overdragen van kennis, maar ook om het stimuleren van vaardigheden en attitudes die essentieel zijn voor betrokken en actief burgerschap. De kerndoelen die gekoppeld zijn aan burgerschap, zijn zorgvuldig gedefinieerd binnen de domeinen waarin de leerling centraal staat. Dit betekent dat de ontwikkeling van sociale, intellectuele, emotionele en fysieke vaardigheden nauw verbonden is met de ontwikkeling van burgerschapsvaardigheden. Concrete activiteiten en aanpakken in de klas worden weerspiegeld in de periodeplannen, die per vak en per leerjaar zijn opgesteld. Deze aanpak zorgt ervoor dat burgerschap niet slechts een losstaand onderdeel van ons onderwijs is, maar een geïntegreerd en samenhangend aspect van de totale leerervaring van onze leerlingen.

Hierbij de duiding van de kerndoelen vanaf klas 1:

Klas 4:

Sociale ontwikkeling:

Kerndoel 34: De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.

Kerndoel 37: De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.

Democratisch burgerschap:

Kerndoel 38: De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen van mensen.

Kerndoel 39: De leerlingen leren met elkaar om te gaan in sociale situaties, en ze leren een open houding aan te nemen ten opzichte van mensen die verschillen van henzelf.

Identiteit, solidariteit en diversiteit:

Kerndoel 40: De leerlingen leren in de eigen omgeving veel voorkomende natuurwetenschappelijke en technische verschijnselen te herkennen en te benoemen en leren hieraan een betekenis te geven.

Kerndoel 41: De leerlingen leren over overeenkomsten, verschillen en veranderingen in cultuur en levensbeschouwing in Nederland, lezen en maken daarover verslagen, en leren respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen.

Maatschappelijke thema's:

Kerndoel 42: De leerlingen leren onder andere dat mensen, dieren en planten in wisselwerking staan met elkaar en hun omgeving, in samenlevingen functioneren en dat technologie en wetenschap bijdragen aan de kwaliteit van leven.

Klas 5:

Dezelfde kerndoelen als klas 4, maar met verdere verdieping en toepassing.

Klas 6:

Dezelfde kerndoelen als klas 4 en 5, maar met nadruk op kritisch denken, actief burgerschap en complexe maatschappelijke vraagstukken.

6.5 Ons schoolklimaat - de school als oefenplaats (leerlingenraad)

Het Onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs beschrijft in de standaard Schoolklimaat (VS2) de eisen m.b.t. het schoolklimaat. Het schoolklimaat moet bijdragen aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. De omschrijving van de basiskwaliteit zegt: de school bereidt de leerlingen voor op het leven in de maatschappij. Zij creëert daarvoor een oefenplaats voor de ondersteuning van de sociale en maatschappelijke competenties. In de school doen de leerlingen ervaring op met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de pluriforme samenleving.

Ons schoolklimaat is open en veilig, met oog voor diversiteit. Wij waarderen verschillen en er is ruimte voor verschillende meningen. We gaan respectvol om met mensen die anders denken en/of anders doen. Ons schoolklimaat is veilig en open genoeg om je opvattingen kenbaar te maken, open en veilig om te zijn wie je bent, of wie je wil zijn. We leren onze leerlingen om respect te hebben voor meningen die afwijken van de eigen mening, we leren ze zelf een mening te hebben, en daarvoor te staan. Om dit alles te realiseren hanteren we bij ons op school gedragsregels. We besteden tijd aan het (in)oefenen van de gedragsregels, en de leerlingen worden begeleid bij het zo mogelijk zelf oplossen van problemen en conflictjes. De medewerkers vertonen voorbeeldgedrag. Zij maken door

hun gedrag, hun houding en hun vaardigheden de visie van de school op burgerschap zichtbaar, ze laten aan de leerlingen zien hoe het hoort.

Het oefenen van de sociale en maatschappelijke competenties komt aan bod in ons curriculum en daarnaast uiteraard in de praktijk van alledag. Specifiek vormt onze school een oefenplaats voor de sociale en maatschappelijke competenties in de lessen, de klasgesprekken en de leerlingenraad. De leerlingenraad bestaat uit acht leerlingen (uit leerjaar 4 t/m 6 twee leerlingen). De leerlingenraad wordt voorgezeten door een leerling met daarbij ondersteuning van de voorzitter van de werkgroep Burgerschap. De leerlingen van de leerlingenraad overleggen in hun groep (klasgesprekken) over thema's die in de raad besproken kunnen worden. In de groepsgesprekken wordt ook een verslag besproken van de bijeenkomsten van de raad. De leerlingenraad deelt informatie met de leerlingen (en de ouders).

7 Kwaliteitscultuur

7.1 Cultuur en structuur

Onze school heeft een visie en doelen vastgesteld voor goed burgerschapsonderwijs. Vanzelfsprekend is het noodzakelijk dat de leraren de doelen realiseren. Dat gaat niet vanzelf. Daarom hebben wij een kwaliteitscultuur en – structuur ingericht die ondersteunend is aan het burgerschapsonderwijs. De schoolleiding zorgt ervoor, dat de visie en de doelen bekend zijn, en dat de leraren gestalte kunnen geven aan de doelen. Daartoe organiseert de schoolleiding interne en externe scholing (professionalisering). Ons team werkt planmatig samen om op een correcte wijze vorm te geven aan burgerschapsonderwijs. Waar nodig en mogelijk betrekken wij externe deskundigen, ouders en/of leerlingen bij onze gezamenlijke leer- en verbeteractiviteiten.

Essentieel voor onze kwaliteitscultuur is de afspraak dat we de 'lessen' Burgerschap samen ontwerpen en samen nabespreken. De schoolleiding zal daartoe zorgen voor voldoende faciliteiten (in tijd en middelen). We reflecteren op de ontwikkelingen rondom burgerschap in onze werkvergaderingen (stichting leerkracht. Op basis van de uitkomsten die we delen op de verbindingssessies passen wij het burgerschapsdocument aan met afspraken, ambities en/of nieuwe indicatoren.

8 Zorg voor kwaliteit

8.1 Algemeen

Op onze school streven we ernaar om kwalitatief goed burgerschapsonderwijs te verzorgen. Onze uitgangspunten zijn:

- Ons burgerschapsonderwijs voldoet aan wettelijke eisen
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij de verwachtingen van de samenleving (zie het waarderingskader van de Inspectie van het Onderwijs)
- Wij zorgen ervoor dat er samenhang is in ons burgerschapsonderwijs
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij de behoeften van de leerlingen
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij wat wij zelf belangrijk vinden
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij onze visie
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij onze mens- en maatschappijvisie

Beoordeling

Omschrijving	Resultaat
Basiskwaliteit PO (versie 2021) - Aanbod [2021] (OP1)	3
Basiskwaliteit PO (versie 2021) - Pedagogisch-didactisch handelen [2021] (OP3)	3
Basiskwaliteit PO (versie 2021) - Veiligheid [2021] (VS1)	2,75
Basiskwaliteit PO (versie 2021) - Schoolklimaat [2021] (VS2)	3
Basiskwaliteit PO (versie 2021) - Sociale en maatschappelijke competenties [2021] (OR2)	2,88
Basiskwaliteit PO (versie 2021) - Visie, ambities en doelen [2021] (SKA1)	3
Basiskwaliteit PO (versie 2021) - Basisvaardigheden [2023] (OP0)	3

8.2 Kwaliteitszorg

Onder kwaliteitszorg verstaan we het vaststellen en realiseren van onze doelen, het meten of onze doelen in voldoende mate zijn bereikt en tenslotte het borgen of verbeteren van onze kwaliteit. In dit document hebben we onze missie, onze visie, onze kernwaarden en onze doelen voor burgerschap vastgesteld. Ieder doel hebben we nader uitgewerkt en voorzien van kenmerken (kenmerkend voor onze school is ...). Daarnaast stellen we in 2024-2026 een aantal kwaliteitskaarten op die de doelen beschrijven voor een bepaald deelaspect (thema):

1. De kwaliteitskaart Burgerschap (indicatoren burgerschap WMK)
2. De kwaliteitskaart Sociaal-emotionele ontwikkeling (indicatoren burgerschap WMK)
3. De kwaliteitskaart Identiteit solidariteit en diversiteit (indicatoren burgerschap WMK)

Daarmee hebben we onze kwaliteit uitvoerig beschreven. Naast de kwaliteitskaarten beschikken we over een aantal vragenlijsten om bepaalde aspecten van burgerschap te meten. We meten de kwaliteit van ons burgerschapsonderwijs op de volgende wijze (zie ook onze meerjarenplanning):

1. Meting Basiskwaliteit (2 x per vier jaar)
2. Quick Scan Burgerschap Team (1 x per vier jaar)
3. Schooldiagnose IJkpunten voor goed burgerschapsonderwijs MT (1 x per jaar)
4. Vragenlijst Burgerschap leerlingen (1 x per 2 jaar)
5. Sociale ontwikkeling (jaarlijks via WMK)
6. Vragenlijst Veiligheid Leerlingen (jaarlijks): gegevens worden aangeleverd bij de inspectie

Op basis van de uitslagen stellen we actiepunten vast. De gekozen actiepunten worden opgenomen in een projectplan (werkgroep), in het jaarplan of in het schoolplan.

Beoordeling

Omschrijving	Resultaat
Nulmeting PO (versie 2021) - Burgerschap (1)	2,95

Actiepunt	Prioriteit
Opstellen kwaliteitskaart Burgerschap (indicatoren burgerschap WMK)	gemiddeld
De kwaliteitskaart Sociaal-emotionele ontwikkeling (indicatoren burgerschap WMK)	gemiddeld
De kwaliteitskaart Identiteit solidariteit en diversiteit (indicatoren burgerschap WMK)	gemiddeld
Meerjarenplanning aanpassen met kwaliteitsmetingen (vanaf 2025)	gemiddeld

8.3 Monitoring Burgerschap

In het kader van onze kwaliteitszorg monitoren we ons burgerschapsonderwijs op drie niveaus:

- Op schoolniveau (wat is de kwaliteit van het burgerschapsonderwijs op onze school?)
- Op groepsniveau (hoe functioneert een groep in relatie tot onze visie, onze doelen/competenties en de basiswaarden?)
- Op kindniveau (hoe functioneert een leerling in relatie tot onze visie, onze doelen/competenties en de basiswaarden?)

Op schoolniveau beschikken we over een meerjarenplanning die verheldert wat we wanneer meten (en evalueren). We gebruiken ParnasSys WMK-PO om één keer per jaar de Schooldiagnose IJkpunten voor goed burgerschapsonderwijs te meten. Op basis van een analyse van de uitslagen stellen we verbeterdoelen vast. We bespreken de uitslagen van de meting, onze analyse, onze conclusies en de gekozen verbeterdoelen met de bestuurder (als onderdeel van de marap) en de MR. Tevens publiceren wij e.e.a. in onze schoolgids.

Op klasniveau meten wij ons burgerschapsonderwijs één keer per twee jaar (april) in de klassen 5 en 6 met een vragenlijst van ParnasSys WMK-PO. De leraren analyseren de uitslagen, trekken conclusies en stellen actiepunten vast voor hun groep. Vanuit de vraag: wat ga ik -als leerkracht- doen in mijn groep ten aanzien van burgerschapsonderwijs? Waar liggen de ontwikkelmogelijkheden en wat vind ik -in samenspraak met de leerlingen- noodzakelijk? De gekozen actiepunten van de groepen worden in kaart gebracht door de schoolleiding en verwerkt in een totaal-overzicht.

Op kindniveau monitoren wij ons burgerschapsonderwijs per periode en evalueren we één keer per jaar (juni) in alle klassen de ontwikkeling van Burgerschap met zogenoemd getuigschriften Deze getuigschriften zijn ontwikkeld door het team. Vanaf 2025 bevat het alle samenhangende schooldoelen voor burgerschapsonderwijs.

Actiepunt	Prioriteit
Burgerschap Schooldoelen opnemen in het getuigschrift	gemiddeld

8.4 IJkpunten voor goed burgerschapsonderwijs

In 2021 zijn de ijkpunten voor goed burgerschapsonderwijs vastgesteld (AWP Sociale kwaliteit e.a. Amsterdam AWP-SK). De ijkpunten zijn bedoeld om op school samen vorm te geven aan goed burgerschapsonderwijs. De brochure bevat thema's en indicatoren die wij één keer per jaar scoren (MT van de school). Daarbij maken we gebruik van het instrument ParnasSys WMK. Wij analyseren de uitslagen en stellen op basis van een gesprek en keuzes onze actiepunten vast. De uitslagen, de analyse en de gekozen actiepunten worden gecommuniceerd met het team, de MR en het bestuur. In de schoolgids publiceren wij e.e.a. op hoofdlijnen.

8.5 Monitoring op klas/leerlingniveau

Het monitoren van burgerschap op zowel klas- als leerlingniveau vindt plaats via een gestructureerde aanpak op onze school. Leraren observeren en maken gedurende de periodes notities over de burgerschapsvaardigheden en -attitudes van de leerlingen. Deze observaties worden geconsolideerd en geëvalueerd aan de hand van een kijkwijzer, die één keer per jaar wordt ingevuld door de leraren. Tegelijkertijd worden de leerlingen ook betrokken bij de evaluatie door hen te vragen hun eigen prestaties en groei te beoordelen in hun periodeschrift. Deze aanpak bevordert zelfreflectie en eigenaarschap bij de leerlingen. Door zowel leraren als leerlingen actief te betrekken bij de monitoring, wordt een holistisch beeld verkregen van de burgerschapsontwikkeling in de klas, wat waardevolle inzichten oplevert voor het aanpassen en verbeteren van het onderwijsaanbod en het handelen van de leraren

Actiepunt	Prioriteit
Ontwikkel een duidelijk protocol voor monitoring en werk daarin cyclisch	gemiddeld

8.6 Publieke verantwoording

In het Onderzoekskader (2021) van de Inspectie van het Onderwijs staat SKA3: Evaluatie, verantwoording en dialoog. In dat kader evalueren we jaarlijks het thema *Burgerschap*. In het kader van 'dialoog' bespreken we de uitkomsten van zelfevaluaties, vragenlijsten (zie Kwaliteitszorg), onze analyses en de voorgenomen acties met ons bestuur en de MR. IN onze schoolgids leggen we verantwoording af over onze activiteiten met betrekking tot burgerschap. De schoolgids worden gepubliceerd op onze website. Daardoor is al de informatie beschikbaar voor alle ouders/verzorgers van de school.

In het schoolplan en de schoolgids hebben we onze missie, visie en doelen opgenomen. In het schoolplan staat ook vermeld hoe we zorgdragen voor een kwaliteitscultuur en een oefenplaats waarin de basiswaarden centraal staan. Tenslotte geeft het schoolplan inzicht in de monitoring van burgerschap, informatie over de ondersteuning en facilitering van de leraren en de actiepunten voor de komende jaren. In de schoolgids geven we de uitslagen van metingen (op hoofdlijnen), de actiepunten naar aanleiding van de metingen en de evaluatie van de uitgevoerde actiepunten.

9 Taakverdeling

9.1 Organisatie (wie doet wat)

Het realiseren van burgerschapsonderwijs vraagt veel van ons team en daarom om een heldere taakverdeling. De onderstaande tabel geeft een overzicht van wie wat doet en wanneer.. De werkgroep *Burgerschap* is de eigenaar van het activiteitenoverzicht. Ze zorgt ervoor dat de taken tijdig en naar behoren worden uitgevoerd.

Meting Basiskwaliteit	Directeur	1 x per twee jaar - april
Meting Burgerschap (Quick Scan)	Directeur	1 x per vier jaar - april
Meting Schooldiagnose Burgerschap	Directeur	1 x per jaar - april
Afname vragenlijst Burgerschap Leerlingen	IB	1 x per jaar - april
Afname Vragenlijst Veiligheid Leerlingen	IB-ers	1 x per jaar - april
Afname Vragenlijst Diversiteit Ouders en Leerlingen	Directeur	1 x per vier jaar - april
Dialogoog met bestuur en MR	Directeur	Mei
Burgerschap en jaarplan	Directeur	Juli
Burgerschap en schoolgids	Directeur	Juli
Gezamenlijklesontwerp burgerschap vraagstukken	team per lokatie	(zie vergaderplanning)
Redigeren van het beleidsstuk (1 x per twee jaar)	BC/IB/Dir	Juni
Invullen van het curriculum	Leraren	Cursusjaar
Bijhouden map Burgerschap	Leraren	Cursusjaar
Evaluatie Burgerschap	Per klas LK Via WMK	1x per 2 jr

10 Actiepunten 2024-2025

Hoofdstuk / paragraaf	Actiepunt	Prioriteit
Toetsing en afsluiting schoolcurriculum burgerschap	Kindkaart burgerschap uitwerken en opnemen in de kwaliteitskaart	gemiddeld
Kwaliteitszorg	Opstellen kwaliteitskaart Burgerschap (indicatoren burgerschap WMK)	gemiddeld
	De kwaliteitskaart Sociaal-emotionele ontwikkeling (indicatoren burgerschap WMK)	gemiddeld
	De kwaliteitskaart Identiteit solidariteit en diversiteit (indicatoren burgerschap WMK)	gemiddeld
	Meerjarenplanning aanpassen met kwaliteitsmetingen (vanaf 2025)	gemiddeld
Monitoring Burgerschap	Burgerschap Schooldoelen opnemen in het getuigschrift	gemiddeld
Monitoring op klas/leerlingniveau	Ontwikkel een duidelijk protocol voor monitoring en werk daarin cyclisch	gemiddeld

11 Meerjarenplanning 2024-2025

Hoofdstuk / paragraaf	Verbeterdoel
Kwaliteitszorg	Opstellen kwaliteitskaart Burgerschap (indicatoren burgerschap WMK)
	Meerjarenplanning aanpassen met kwaliteitsmetingen (vanaf 2025)

Het burgerschap geeft globaal de verbeterdoelen aan. Per jaar zullen we de verbeterdoelen uitgebreider beschrijven (SMART) in het jaarplan. Aan het eind van ieder kalenderjaar zullen we terugblikken of we de verbeterdoelen in voldoende mate gerealiseerd hebben. We plannen daartoe jaarlijks een evaluatiemoment. Tevens bespreken we tijdens de evaluatie de opbrengsten van de school. De bevindingen worden opgenomen in het jaarverslag.